

Vadlīnijas standartu izstrādāšanai programmām, kas saistītas ar vīriešu vardarbību ģimenē

Version 1.1

levads

Vīriešu vardarbība pret sievietēm ir sastopama ikvienā Eiropas valstī, un tā ir nopietna un plaši izplatīta problēma. Vardarbība pret sievietēm ir vēsturiski nevienlīdzīgu varas attiecību starp sievietēm un vīriešiem manifestācija, kas ir novedusi līdz vīriešu dominēšanai pār sievietēm un to diskriminācijai, un sieviešu progresēšanas aizkavēšanai. Tas norāda uz cilvēktiesību nesaprātīgu pārkāpšanu un traucēkliem, kas kavē sekmīgi panākt dzimumu vienlīdzību.¹ Starptautisko organizāciju dalībvalstis kā Apvienotās Nācijas un Eiropas Padome, kā arī Eiropas Savienības valstis saista starptautiskie un valstu tiesību akti, lai tie sekmīgi spētu novērst, izmeklēt un sodīt vardarbīgus pārkāpumus, neskatoties uz to, vai tie ir valsts vai privāto personu pārkāpumi, un nodrošināt aizsardzību vardarbības upuriem.² Vīriešu vardarbība ģimenē pret sievietēm ir intīmpartnera vai bijušā laulātā partnera kontrolējošās uzvedības veids, kas ietver, bet neaprobežojas ar fizisko un seksuālo vardarbību, emocionālu ļaunprātīgu izmantošanu, ekonomiskās izolācijas ļaunprātīgu izmantošanu, draudus, iebiedēšanu un vajāšanu.³ Vardarbība pret sievietēm ģimenē ietekmē arī bērnus, kuriem ir tiesības būt aizsargātiem un saņemt palīdzību.

Aģentūras, kuras nodarbojas ar vardarbības izskaušanas programmām, nes lielu atbildību par visām iesaistītajām personām. Galvenais mērķis darbā ar vīriešiem, kuri veic vardarbību ģimenē ir apstādināt šo vardarbību un paaugstināt vardarbības upuru (sieviešu un bērnu) drošību ģimenēs, bet to arī ir nepieciešams veikt daudz plašāku kultūras un politisko izmaiņu procesos ceļā uz dzimumu hierarhiju, dzimumu vardarbību un diskrimināciju, kā arī citu personu strukturālo vardarbību un diskrimināciju veidu izskaušanu. Standarti ir nepieciešami, lai varētu nodrošināt darba kvalitāti un it sevišķi to, ka upuru drošība ir augstākā prioritāte un ka veiktais darbs neapdraud iesaistīto personu dzīves partnerus vai bērnus. Turpmāk dotās vadlīnijas standartu veidošanai darbā ar vīriešiem, kuri veic vardarbību ģimenē ir sastādījis Daphne II projekta "Darbs ar vardarbību ģimenēs Eiropā – WWP" konsorcijs un tās tika tālāk izstrādātas starptautiskā ekspertu semināra laikā Berlīnē 2008.gadā. Vadlīnijas attiecas uz programmām, kas nodarbojas ar vīriešiem, kas veic vardarbību pret savām dzīves partnerēm un bērniem.

Programmas Eiropas valstīs atšķiras gan ar noteiktajiem uzdevumiem, mērķa grupām, finansēšanu, tiesisko pamatu, un daudziem citiem aspektiem un darba nosacījumiem. Tādējādi šīs vadlīnijas neparedz detalizētas instrukcijas. Tā vietā tās piedāvā šādām programmām pamatnostādnes specifisku standartu veidošanai. Nākošā nodaļa apraksta vardarbības izskaušanas programmu darbības mērķi un priekšnosacījumus, un otra daļa sniedz galvenos principus, kuri jāņem vērā, lai varētu veikt atbildīgo darbu ar vīriešiem, kas veic vardarbību ģimenēs.

Standarti darbam ar vardarbības veicējiem ģimenē integrē jaunus pētījumos iegūtos datus un vislabākās prakses pieredzes. Tas ir kā nebeidzams mēģinājums atbildēt uz galveno jautājumu "kādas darbības pielietot, kuriem vīriešiem, kādos apstākļos?"

A Priekšnosacījumi darbam ar vīriešiem, kas veic vardarbību

A.1. Mērķis

Galvenais mērķis darbā ar vardarbīgiem vīriešiem ir paaugstināt vardarbības upuru drošību. Vardarbības izskaušanas programmu augstākā prioritāte ir sieviešu un bērnu drošība ikvienā programmas līmenī. Programmas mērķi ir skaidri jānoformulē gan programmas koordinatori, gan tiem, ar kuriem viņi strādā.

A.2. Sadarbība ar cietušo atbalsta dienestiem un iejaukšanās sistēmām.

¹ Skatīt 1993. gada Apvienoto Nāciju Deklarāciju par vardarbību pret sievietēm.

² Skatīt Ministru Komitejas Rekomendācijas Rec (2002)5 dalībvalstīm par sieviešu aizsardzību pret vardarbību, apstiprinātas 2002.gada 30.aprīlī

³ Skatīt Respect 2004.gada Principu un minimālo prakses standartu nolikumu

Vardarbības izskaušanas programmas ir tikai viena daļa no nepieciešamās, plašās iejaukšanās sistēmas pret vardarbību ģimenēs. To nedrīkst vadīt nošķirti, ne arī īstenot vietās, kurās neeksistē speciālie vardarbības upuru atbalsta dienesti. Vardarbības izskaušanas programmas ir jāfinansē no papildus finanšu avotiem nevis no cietušo atbalsta dienesta resursiem.

Lai efektīvi varētu risināt jautājumu par vardarbību ģimenēs vardarbības izskaušanas programmām ir jābūt iejaukšanās sistēmas neatņemamai sastāvdaļai un aktīvi jāpiedalās starpaģentūru aliansēs un tīkļos pret vardarbību ģimenē. Sevišķi svarīgi ir cieši sadarboties ar cietušo atbalsta dienestiem, kas sniedz palīdzību sievietēm un bērniem, lai nodrošinātu viņu drošību, kā arī sasniegtu integrētu pieeju problēmas risināšanai. Šie sadarbības principi ir jāīsteno, iekļaujot pārstāvjus no sieviešu atbalsta dienestiem kā ekspertus uzraugkomitejās un vardarbības izskaušanas programmu konsultatīvajās padomēs. Svarīga ir arī sadarbības un tīkļos veidošana ar citiem dienestiem, aģentūrām un speciālistiem, kas nodarbojas ar vardarbības novēršanu ģimenē (piemēram, tieslietu sistēma, sociālais dienests, veselības dienests un bērnu aizsardzības dienests). Sadarbībai un līdzdalībai aliansēs un tīkļos ir jābūt vispārāztītai un finansētai.

A.3. Teorētiska izpratne un skaidra koncepcija

Vardarbības izskaušanas programmām ir jābūt balstītām uz izpratni un attieksmi, ka vardarbība pret sievietēm un bērniem ir nepieņemama un, ka vardarbīgi vīrieši ir atbildīgi par izdarītajiem noziegumiem. Visam programmā iesaistītajam personālam ir jāatturas no attaisnošanas, piedošanas vai soda mazināšanas un jebkāda veida cietušo nosodīšanas. Katrai vardarbības izskaušanas programmai turpmāk nepieciešams nodrošināt skaidru teorētisko izpratni, kas ietver šādus aspektus, bet neaprobežojas ar tiem:

- dzimumu teorija – dzimuma hierarhijas un vīrišķības sapratne, tai skaitā sociālās, kultūras, reliģiskās, etniskās, un politiskās ietekmes,
- vardarbības ģimenē definīcija un ļaunprātīgas izmantošanas veidi,
- vardarbības cēlonis – iemeslu izpratne un mehānismi, kas noved līdz vardarbībai,
- iejaukšanās teorija/izmaiņu teorija – sapratne par to, kāpēc piedāvātā iejaukšanās liks mainīt iesaistīto personu vardarbīgo attieksmi un uzvedību.

Šiem teorētiskajiem apsvērumiem ir jānovēd pie skaidri formulēta un uzrakstīta priekšstata par darbu ar vardarbības veicējiem. Turpmāk aprakstītie modeļi palīdzēs saskatīt kopainu, lai izveidotu šādu priekšstatu.

A.4. Koncentrēšanās uz būtiskākajām vardarbības pielietošanas dimensijām

Lai atbilstoši varētu novērtēt vardarbības sarežģītību ko vīrieši vērs pret savām partnerēm, iejaukšanās ir jākoncentrē uz dažādām būtiskām faktoru dimensijām, kas saistītas ar šo fenomenu kovar organizēt ekoloģiskā modelī⁴:

- *Sociāli-kulturālie faktori* ietverot dzimumiem atšķirīgu sociālo kontekstu, nevienlīdzīgas varas attiecības starp vīriešiem un sievietēm sabiedrībā, vardarbība kā metode risināt konfliktus mūsu kultūrās, tieslietu sistēmu un sociālās sankcijas par vardarbības pielietošanu ģimenē, u.c.
- *Attiecību faktori* ieskaitot vīriešu un sieviešu varas attiecības, konfliktu risināšanas un komunikācijas ieradumi, u.c.
- *Individuālie faktori*, kas iedalās sekojošās kategorijās:
 1. *Izzinošie faktori*, ieskaitot pārliecību un attieksmes attiecībā uz dzimumu attiecībām un lomām, to, kas tiek sagaidīts no attiecībām (piemēram, romantiska mīlestība), laulātā partnera un bērniem (piemēram, tiesības saņemt palīdzību), un pašu izredzes (vīrietiskums, identitāte),
 2. *Emocionālie faktori*, ieskaitot kārtību, kas balstīta uz dzimumu atšķirībām (identifikācija, sapratne un izpausme), kas saistīti ar dusmām, neapmierinātību, neveiksmēm, kaunu, greisirdību, bailēm, u.t.t. un empīriskiem modeļiem, uz kuriem tie balstīti (piesaistes veidi, identitātes izjūta, gaidas, u.t.t.),
 3. *Uzvedības faktori*, ieskaitot uz dzimuma atšķirībām balstītas vardarbīgas un dominējošas uzvedības īpatnības aizstāšanu ar cienīgu un līdzvērtīgu attieksmi tādu kā empātija, komunikācija un konfliktu risināšana, stresa un dusmu menedžments, u.c.

⁴ Skatīt Bronfenbrenner 1979, Dahlberg & Krug 2002

B Svarīgi principi darbā ar vīriešiem, kas veic vardarbību

B.1. Kontakts ar partneri un atbalsts

Lai paaugstinātu partneru drošību, vardarbības izskaušanas programmām ir jāpārliecinās, ka vīriešu partneres ir informētas par mērķiem un programmas saturu, par tās ierobežojumiem (piem., nav garantijas, ka vardarbība neatkārtosies), par to, kā partneris var izmantot līdzdalību programmā, lai manipulētu vai turpmāk kontrolētu viņu, un par iespējām saņemt atbilstošu atbalstu un drošību. Informācija, ko nodrošina partneris, ir jāiekļauj risku un vardarbības veicēja novērtējumos. Sievietes ir jābrīdina, ja viņu partneri izstājas no programmas vai, ja koordinators saredz risku sievietei vai bērniem.

Ir jāpārliecinās, vai kontakts starp partneriem ir absolūti brīvprātīgs un neietver nekādu atbildību par vīrieša dalību vai progresu programmā. Sieviešu vajadzības ir jāciema, un ir jāmeģina samazināt jebkādu iespējamo risku kontaktējoties ar viņām. Sazināšanās ar partneri var tikt organizēta ar asociētu cietušo atbalsta dienesta pārstāvja līdzdalību vai programmas pārstāvja līdzdalību.

B 2. Bērnu aizsardzības politika

Bērni, kas dzīvo vardarbīgos apstākļos, vienmēr (tieši vai netieši) tiek vardarbīgi ietekmēti. Tādēļ šo bērnu nākotnei jābūt noteiktai par prioritāti vardarbības izskaušanas programmās gan tiešajā darbā ar vīriešiem, gan integrējot to plašākā iejaukšanās sistēmā un sadarbībā ar aģentūrām. Īpaša bērnu aizsardzības politika ietver konkrētas darbības, kuras jāveic, kad bērns ir apdraudēts; tā jāiestrādā programmā, saskaņā ar vietējo kontekstu un tiesisko situāciju. Vardarbības ietekmei uz bērniem un programmā iesaistīto cilvēku audzināšanai izturēties tēvišķīgi vajadzētu būt daļai no vardarbības izskaušanas programmas izglītošanas plāna.

B 3. Pieejas un izturēšanās tiešā darbā ar vardarbības veicējiem.

Vardarbības izskaušanas programmas ir balstītas uz ticību un cerību cilvēka spējai mainīties.

Vardarbības izskaušanas programmām ir jāliek vīrietim, ar kuru tiek strādāts, atskaitīties par pielietoto vardarbību un jāuzsver nepieciešamību uzņemties atbildību par savu varmācīgo uzvedību un tā sekām. Ir ļoti būtiski, lai praktizējošie speciālisti izturas pret vainīgo ar cieņu un kā cilvēku ar patiesu vērtību.

Viens no programmu pamatnovērtējumiem ir, ka vardarbības pielietošana ir izvēle. Tādēļ viens no pirmajiem mērķiem darbā ar vīriešiem ir stimulēt vainīgo atzīt, ka viņi paši izvēlas izturēties vardarbīgi. Noliedzošas sarunas, atrunāšanās, attaisnošanās vai citu vainošana un apstākļi ir jāapstrīd un jādekonstruē.

Detalizēta koncentrēšanās uz vardarbīgu uzvedību rekonstruējot konkrētās darbības, domas un sajūtas, palīdz vīriešiem apzināties savu lomu vardarbības pielietošanā. Daudzo dažādo ietekmju un seku, ko vainīgo vardarbība atstāj uz partnerēm un bērniem, sīkāka izpēte palīdz veicināt vīriešu sapratni atbildības sajūtu un motivāciju mainīties.

Praktizējošajiem speciālistiem jānodrošina, lai klientiem, vardarbības upuriem, kā arī vainīgajiem netiktu nodarīts nekāds kaitējums programmas laikā. Tiem ir jāsaprot, ka dažos gadījumos (piem., alkohola atkarība, personīgā nestabilitāte) piemērotāk ir nosūtīt cilvēku pēc palīdzības uz attiecīgo dienestu.

B 4. Riska novērtējums

Ir jāveic sistemātisks riska novērtējums. Identificējot vīrieti ar augstu potenciālu būt vardarbīgam, ļauj programmas koordinatori noteikt piemērotus pasākumus, lai nodrošinātu upuru drošību un informāciju par īpašām uzvedības korekcijas vajadzībām. Riska novērtējums ir jāveic un jādokumentē gan programmas sākuma fāzē, gan brīžos, kad vainīgā uzvedība vai situācija norāda uz iespējamām riska pārmaiņām. Riska novērtējumā ir jāiekļauj pēc iespējas vairāk informācijas avotu, it sevišķi partneru viedoklis, kā arī policijas ieraksti un informācija no jebkādas citas aģentūras, kas ir bijusi kontaktā ar dalībnieku vai viņa ģimeni. Ir jāņem vērā arī ierobežojumi, kas saistīti ar riska novērtējuma precizitāti.

B 5. Darbinieku kvalifikācija

Lai nodrošinātu augstu darba kvalitāti darbā ar vardarbības veicējiem, koordinatori ir jāatbilst šādiem kritērijiem papildus to pamatapmācībām:

- Aņņemšanās iestāties par nevardarbīgām attiecībām un dzimumu vienlīdzību;
- Speciāla vardarbības novērtēšanas apmācība;
- Paša vai pašas attieksmju atspoguļojums pret dzimumu lomām, identitātēm, un jutības dzimumu hierarhiju un seksisma jautājumos;
- Viedoklis par paša vai pašas tendencēm uz vardarbību un dominējošu uzvedību, zināšanas par vardarbības vēsturi;
- Skaidra vardarbīgu attiecību dinamikas izpratne ;
- Nepārtraukta izglītošanās un uzraudzība;
- Prasme strādāt komandā (grupu koordinatori).

Ja koordinatori nav sava amata profesionāļi ar reglamentētu ētikas kodeksu (piem., licenzēts psihologs/psihoterapeits), tādi ētiskie jautājumi kā konfidencialitāte, datu slepenība, koordinatora-klienta attiecības, u.c. ir jāreglamentē īpaši.

B 6. Kvalitātes nodrošināšana, dokumentēšana un novērtēšana

Kvalitātes nodrošināšana, dokumentēšana un darba novērtēšana ir jābūt ikvienas programmas neatņemama sastāvdaļa. Vardarbības izskaušanas programmu ietvaros ir jādokumentē un jānovērtē programmas aktivitātes un rezultāti.

Koordinatoram ir jāizveido un jāievieš līdzekļi, lai varētu nepārtraukti novērot procesus un darba rezultātus un attiecināt to uz valsts un, ja iespējams, starptautiskiem vislabākās prakses atklājumiem un pētījumiem. Šiem līdzekļiem jāietver:

- regulāras komandas sesijas un uzraudzību;
- nepārtrauktu darba dokumentāciju;
- dokumentācijas analīzi;
- iekšēju un ārēju programmas rezultātu novērtējumu.

Svarīgo aspektu detalizētāku aprakstu, kas attiecas uz dokumentāciju un novērtēšanu, var atrast mājas lapā (skatīt zemāk).

C. Papildus informācija

Šīs vadlīnijas programmām, kuras nodarbojas ar vīriešiem, kas veic vardarbību ģimenē, var tikt pielietotas, lai izveidotu vai pārstrādātu programmu standartus. Saītes uz pašreizējiem standartziņojumiem, kas var būt kā piemērs standartu detalizētai izstrādāšanai un papildus informācijai, var atrast internetā ar adresi www.work-with-perpetrators.eu.

© WWP – Work with Perpetrators of Domestic Violence in Europe

Projektam WWP – Darbs ar vardarbību ģimenē Eiropā līdzekļus 2006. – 2008. gadam piešķirusi

Daphne II programma cīņai pret vardarbību pret bērniem, jauniešiem un sievietēm (ES)

Federal Ministry for Family Affairs, Senior Citizens, Women and Youth

Vācijas Federālās ģimenes, senioru, sievietes un jaunatnes lietu ministrija (Vācija)